

Funkcionalno programiranje

Klase

Motivacija

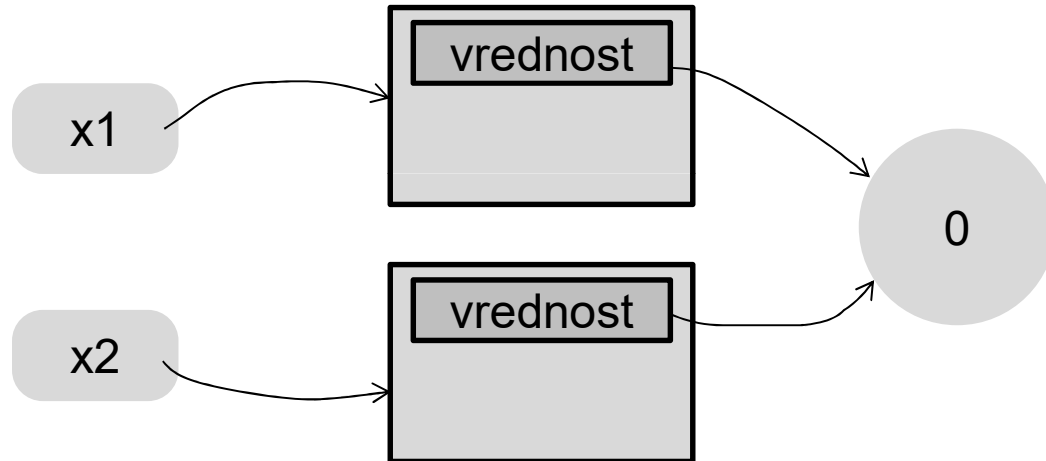
- Scala je OO jezik – potreba za klasama je evidentna
- Uloga klasa se nije promenila
 - enkapsulacija podata
 - grupisanje srodnih funkcionalnosti
 - polimorfizam
 - ...
- Scala se snažno oslanja na Javu (mada su moguće i drugačije implementacije)
 - sve klase se implicitno izvode iz `java.lang.Object`
 - preciznije: iz **`scala.AnyRef`**, koji je alias za **`java.lang.Object`**
 - Scala može da koristi sve Java klase

Klase

- Osnovni elementi

```
class X {  
    var vrednost = 0    // podrazumeva se public  
}
```

```
val x1 = new X  
val x2 = new X
```


Podsetnik: val ne znači da je objekat nepromenljiv,
već da dato ime ne može da se odnosi na drugi objekat

```
x1.vrednost = 3    // u redu  
x1 = new X        // greška
```

Klase

- Primer klase Racionalnih brojeva

```
class Rational(x: Int, y: Int) {  
    def numer = x  
    def denom = y  
}
```

Klasa direktno prima parametre, umesto da se piše poseban konstruktor. Parametri **nisu vidljivi** van tela klase.

- Uveden je novi tip
- Implicitno definisan **primarni konstruktor**
- Objekti se stvaraju kao u Javi: `new Rational(1,2)`
- Članovima se pristupa, kao u Javi, infiksim operatorom . ↙

```
val x = new Rational(1,2) // val x: AnyRef = new ...  
x.numer    // 1  
x.denom    // 2  
x.numer = 2    // greška
```

Klase

```
class Rational(x: Int, y: Int) {  
    println("Racionalni broj: " + x + "/" + y)  
}
```

- Sav kod koji nije deo definicije polja ili metode biće ugrađen u **primarni konstruktor**
- Ugrađivanje se vrši u redosledu pojavljivanja u kodu
- Kada je potrebna provera validnosti parametara koristi se metoda `require` (definisana u objektu `Predef`)

```
class Rational(x: Int, y: Int) {  
    require(y != 0)  
}
```

- Baca izuzetak `IllegalArgumentException` ako uslov nije ispunjen; u suprotnom nema efekta

Metode

- Namena je ista kao u "klasičnim" OO jezicima (C++, Java)
 - definišu ponašanje objekata
 - dozvoljeno preklapanje operatora kao i definisanje novih operatora

```
class Rational(x: Int, y: Int) {  
    private def gcd(a: Int, b: Int): Int =  
        if(b==0) a else gcd(b, a%b) //razmotriti neg. vred.  
    private val g = gcd(x, y) // x.abs, y.abs  
    def numer = x / g // ili: val numer: Int = x / g  
    def denom = y / g // ili: val denom: Int = y / g  
    override def toString() = numer + "/" + denom  
}
```

- **def** ili **val** – isto se koriste, ali šta je bolje?
 - def se izračunava pri svakom pozivu
 - val samo jednom

Metode

- Metode često imaju samo bočni efekat, a to je promena stanja objekta
- Takve metode su po tipu `Unit` (što odgovara Javinom `void`)
- Povratni tip nije neophodno pisati, ali tada telo metode mora biti u vitičastim zagradama, a ne prethodi znak `=`

```
class X {  
  private var vrednost = 0 // private[this] - samo this obj.  
  def promeni(v: Int) { vrednost = v }  
  // isto kao: def promeni(v: Int): Unit = vrednost = v  
}
```

Konstruktori

- Primarni konstruktor se implicitno generiše
 - **jedino on** može da pozove konstruktor roditeljske klase
 - može biti proglašen privatnim: `class Klasa private { ... }`
- Moguće je napisati pomoćne (*auxiliary*) konstruktore
- Zovu se **this**

```
class Rational(x: Int, y: Int) {  
    ...  
    def this(x: Int) = this(x, 1) // poziv primarnom k.  
}
```

Alternativno:
y: Int = 1

- Svaki pomoćni konstruktor mora da pozove neki drugi konstruktor kao svoju prvu aktivnost
 - može da pozove primarni
 - može da pozove pomoćni koji je ranije definisan
 - dakle, primarni će uvek biti pozvan, nema mogućnosti ciklusa

Konstruktori

- Telo klase se uslovno može posmatrati kao telo primarnog konstruktora
 - svaki poziv metode će biti izvršen prilikom stvaranja objekta

```
class Student(ime: String, brInd: String) {  
    println("Stvaram studenta")  
    ...  
}
```

```
var s = new Student("Pera", "123/456")//> Stvaram studenta
```

Konstruktori

- Parametri konstruktora mogu imati modifikatore [private] var ili val
 - parametar postaje atribut klase
 - automatski se generišu metode za pristup atributu
 - var: generišu se inspektor i mutator
 - val: generiše se inspektor

```
s.ime = "Mika"           // greška  
s.brInd = "122/345"     // greška
```

```
class Student2(var ime: String, val brInd: String) {  
    println("Stvaram studenta2") }  
}
```

```
val s2 = new Student2("Pera", "123/456")//> Stvaram studenta2
```

```
s2.ime = "Mika"  
s2.brInd = "122/345"   // greška  
println(s2.brInd)
```

Operatori

- Svaka metoda sa jednim parametrom može biti korišćena kao infiksni operator

```
class Rational(x: Int, y: Int) {  
  ...  
  def add(r: Rational) =  
    new Rational( numer*r.denom + r.numer*denom, denom*r.denom )  
}
```

Parametri klase su dostupni
samo preko **this**
x + r.x ... // greška

- Dakle, može se napisati:
umesto: $r \text{ add } s$
 $r.add(s)$
- 1+2 je zapravo poziv metode "+" nad Int objektom (1),
gde je (2) parametar: 1.+(2)
- U tom smislu, ne postoji "klasično" preklapanje operatora

Operatori

- Mogu se definisati novi operatori. Identifikatori mogu biti:
 - slovo, praćeno sekvencom slova ili cifara
 - simbol operatora, praćen drugim simbolima operatora
 - mešoviti identifikator: *alfanum_operator* - primer: unary_+

- Prioritet operatora je određen prvim znakom
Asocijativnost je određena poslednjim znakom

- rastući prioritet ↓
- op. dodele (i svi drugi koji se završavaju op. =, osim <= >= == !=)
 - bilo koje slovo (**ne preporučuje** se upotreba slova \$)
 - |
 - ^
 - &
 - < >
 - = ! // samo = nije validan identifikator, ne može se preklopiti
 - : // asocijativnost s desna ulevo ako se ime operatora završava sa :
 - + -
 - * / %
 - svi drugi specijalni znaci (**ne preporučuje** se _ jer ima specijalnu ulogu)

Operatori

- Primeri operatorskih identifikatora
 - + ++ ::: <?> :->
- Scala kompajler interno prevodi identifikatore operatora u validne Java identifikatore.
 - :-> bi postao \$colon\$minus\$greater
- Obratiti pažnju
 - Scala operatori mogu imati proizvoljnu dužinu
 - U Javi, izraz `x<-y` bi se interpretirao kao `x < (- y)`
 - Scala interpretacija je: `x <- y`
 - Ako se želi Java interpretacija, potreban je razmak `< -`
 - Operandi se **uvek računaju** s leva u desno, **nebitna asocijativnost**
- Primeri:
 - `x *= y+1` tumači se kao `x.*(y+1)`
 - `a:::b` tumači se kao `b:::(a)`, prvo se računa a, pa onda b

Operatori

```
class Rational(x: Int, y: Int) {  
  ...  
  def + (r: Rational) =  
    new Rational( numer * r.denom + r.numer * denom,  
                  denom * r.denom )  
  
  def - (r: Rational) =  
    new Rational( numer * r.denom - r.numer * denom,  
                  denom * r.denom )  
  
  def * (r: Rational) =  
    new Rational( numer * r.numer, denom * r.denom )  
}
```

```
val x = new Rational(1,2)  
val y = new Rational(1,3)  
x*x + y*y      // 13/36
```

Operatori

- detaljnije u poglavlju 21 -

- Nije moguće napisati

```
val r = new Rational(2,3)
val r1 = r*2
```

- Oba operanda moraju biti tipa Rational

- Rešenje: preklapanje operatora

```
def * (i: Int): Rational =
    new Rational(numer + i * denom, denom)
```

- Sada je moguće napisati `val r1 = r*2`

- Ali još uvek nije moguće napisati `val r1 = 2*r`

- Potrebna konverzija levog operanda

- **implicitna** konverzija koja izraz `2 * r`
prevodi u `new Rational(2) * r`
moguće **neimplicitne** konverzije se **ne razmatraju**

```
implicit def intToRational(x: Int) = new Rational(x)
```

Operatori

- Tehnički, Scala nema preklapanje operatora
- $1+2$ je zapravo poziv metode `+` nad objektom `1`: `(1).+(2)`
- Elementima nizova se pristupa oblim zagradama
 - `obj(i)` je zapravo poziv `obj.apply(i)`
 - dakle pristup elementu `i` je zapravo poziv metode sa arg. `i`
- Ovo nije ograničeno samo na nizove – važi za svaki objekat (ako tip ima definisanu metodu `apply`)
- Slično: `obj(i) = neka_vrednost`
- poziva se `obj.update(i, neka_vrednost)`

Unikatni (singleton) objekti

- Scala je u nekim svojim aspektima više objektno-orijentisana od Java
- Ne postoje statički članovi u jeziku Scala
- Umesto njih, Scala propisuje unikatne objekte
- Definicija unikatnog objekta: umesto `class` dolazi **object**
- Ne može da se instancira – ne koristi se `new`
- Unikatni objekat može biti nazvan isto kao i neka klasa
 - tada je on *prateći objekat* (*companion object*) toj klasi, a ona je *prateća klasa* (*companion class*) tom objektu
 - moraju oba (klasa i objekat) biti definisani u istom fajlu
 - uzajamni odnos prijateljstva – pristup čak i privatnim članovima
- U suprotnom
 - to je samostalni (standalone) objekat

Unikatni (singleton) objekti

- U unikatnim objektima se mogu pisati metode i atributi poput statičkih metoda i atributa u Javi
 - sintaksa pristupa je ista (*naziv_objekta . naziv_metode* ili *atributa*)
- Ali unikatni objekat je – objekat (postoji u memoriji)
 - može biti izveden iz druge klase i mogu mu se pridružiti osobine - crte (traits)
 - može mu se obraćati putem promenljivih osnovnih tipova
 - može se prosleđivati tamo gde se očekuju osnovni tipovi
- Međutim
 - ne definiše tip podatka – to radi prateća klasa (ako postoji)
 - ne instancira se (ne dobija parametre prilikom stvaranja)
 - inicijalizuje se pri prvoj upotrebi

Pravljenje Scala aplikacije

- Scala program mora da poseduje najmanje jedan samostalni unikatni objekat sa `main` metodom
- `main` metoda ima jedan parametar, tipa `Array[String]`
- Program se pokreće imenovanjem samostalnog objekta
- Scala implicitno uvozi:
 - paket `java.lang`
 - paket `scala`
 - unikatni objekat `scala.Predef`
 - `println` je zapravo `Predef.println`

Pravljenje Scala aplikacije

```
// strQuote.scala
package w02
object strQuote {
  def quote(s: String) = ">>" + s
}
// testApp.scala
package w02
import strQuote.quote
object testApp {
  def main(args: Array[String]) {
    for( arg <- args ) println(quote(arg))
  }
}
```

```
C:\> scalac strQuote.scala testApp.scala
```

```
C:\> scala testApp xyz
```

```
>>xyz
```

```
scala w02.testApp xyz
```

Apstraktne klase i nasleđivanje

- Apstraktne klase: ne mogu da se instanciraju

```
abstract class IntSet {  
    def incl(x: Int): IntSet  
    def contains(x: Int): Boolean  
}
```

Ovde se daje primer implementacije skupa preko binarnog stabla

- Nasleđivanje

```
class Empty extends IntSet {  
    def contains(x : Int): Boolean = false  
    def incl(x : Int): IntSet =  
        new NonEmpty(x, new Empty, new Empty)  
}
```

- Primetiti: za apstraktne metode **ne mora** da se piše **override** u izvedenim klasama

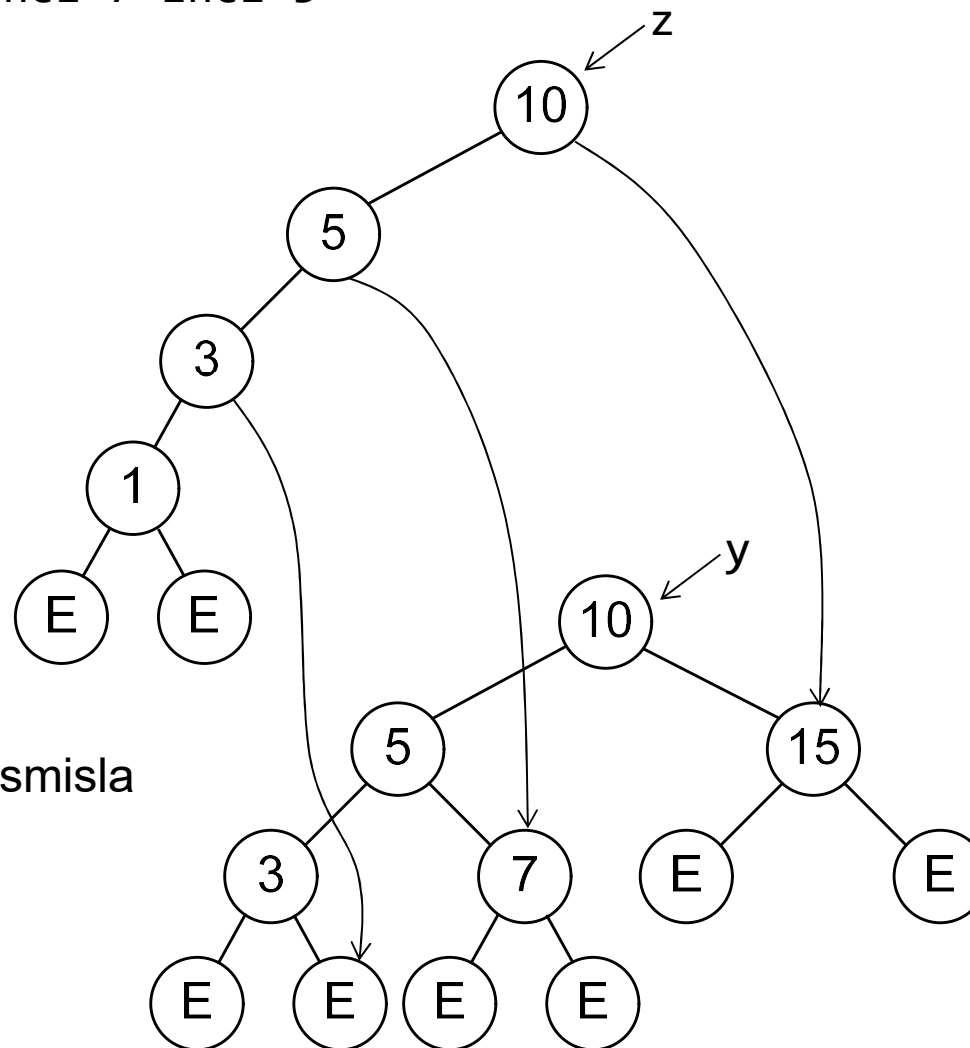
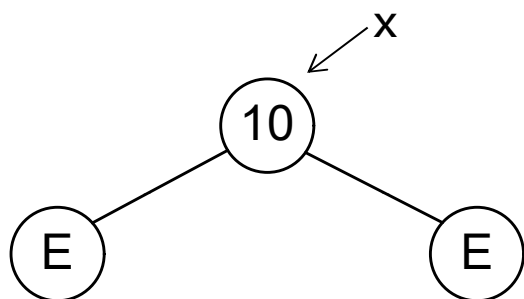
Apstraktne klase i nasleđivanje

```
class NonEmpty(elem: Int, left: IntSet, right: IntSet)
    extends IntSet {
  def contains(x : Int): Boolean = {
    if (x < elem) left contains x
    else if (x > elem) right contains x
    else true
  }

  def incl(x : Int): IntSet = {
    if (x<elem) new NonEmpty(elem, left incl x, right)
    else if (x>elem) new NonEmpty(elem, left, right incl x)
    else this
  }
}
```

Apstraktne klase i nasleđivanje

```
val x = new NonEmpty(10, new Empty, new Empty)
val y = x incl 5 incl 15 incl 7 incl 3
val z = y incl 1
```


Primiti: ovakva konstrukcija ima smisla
zato što se prepostavljaju
nepromenljivi objekti

Apstraktne klase i nasleđivanje

```
abstract class Entity {  
  def name: String  
  override def toString = name  
}
```

metoda **bez parametara** (*parameterless*)

razlikuje se od metoda
sa **praznim zagradama** (*empty-paren*)

```
class Constant extends Entity { override val name = "Constant" }
```

nadjačava metodu iz osnovne klase

```
class Robot(id: Int) extends Entity { def name = "T-" + id }
```

```
class Person(override val name: String) extends Entity
```

parametarsko polje: kad ima modifikator var ili val, postaje atribut klase

```
val e = new Constant  
println(e.name) // Constant  
val e2 = new Person("Pera")  
println(e2.name) // Pera  
val e3 = new Robot(800)  
println(e3.name) // T-800
```


Apstraktne klase i nasleđivanje

- Preporučuje se upotreba metoda bez parametara
 - kada nema parametara i
 - kada je metoda **inspektor** (samo čita potencijalno promenljivo stanje)
- Posledica
 - klijentski kod ne zna kako je realizovan atribut (vrednost ili metoda)
 - moguće je jednostavno zameniti implementaciju po potrebi
 - to je **princip uniformnog pristupa** (*uniform access principle*)
 - vrednost zauzima više memorije, ali se brže (?) izvršava
- Scala pravi razliku između metoda bez parametara i metoda sa praznim zagradama
 - ali dozvoljava njihovo mešanje (jedna može da nadjača drugu, itd)
 - nije neophodno pisanje zagrada pri pozivu
 - ipak se preporučuje pisanje () kada poziv nije dohvatanje vrednosti

Apstraktne klase i nasleđivanje

- Parametarska polja

```
class Person(val name: String) extends Entity
```

- istovremeno postaje parametar i (nepromenljiv) atribut klase

- ekvivalentno:

```
class Person(n: String) extends Entity { val name = n }
```

- umesto **val** može i **var**

- Mogući modifikatori su

- private ili private[this]

- protected

- override

```
class Cat {  
    val dangerous = false  
}
```

```
class Tiger(  
    override val dangerous: Boolean,  
    private var age: Int  
) extends Cat
```

Apstraktne klase i nasleđivanje

- Pozivanje konstruktora roditeljske klase

```
class Cat(val name: String) {          val dangerous = false  }
```

```
class Tiger(  name: String,  
             override val dangerous: Boolean,  
             private var age: Int  
            ) extends Cat(name)
```

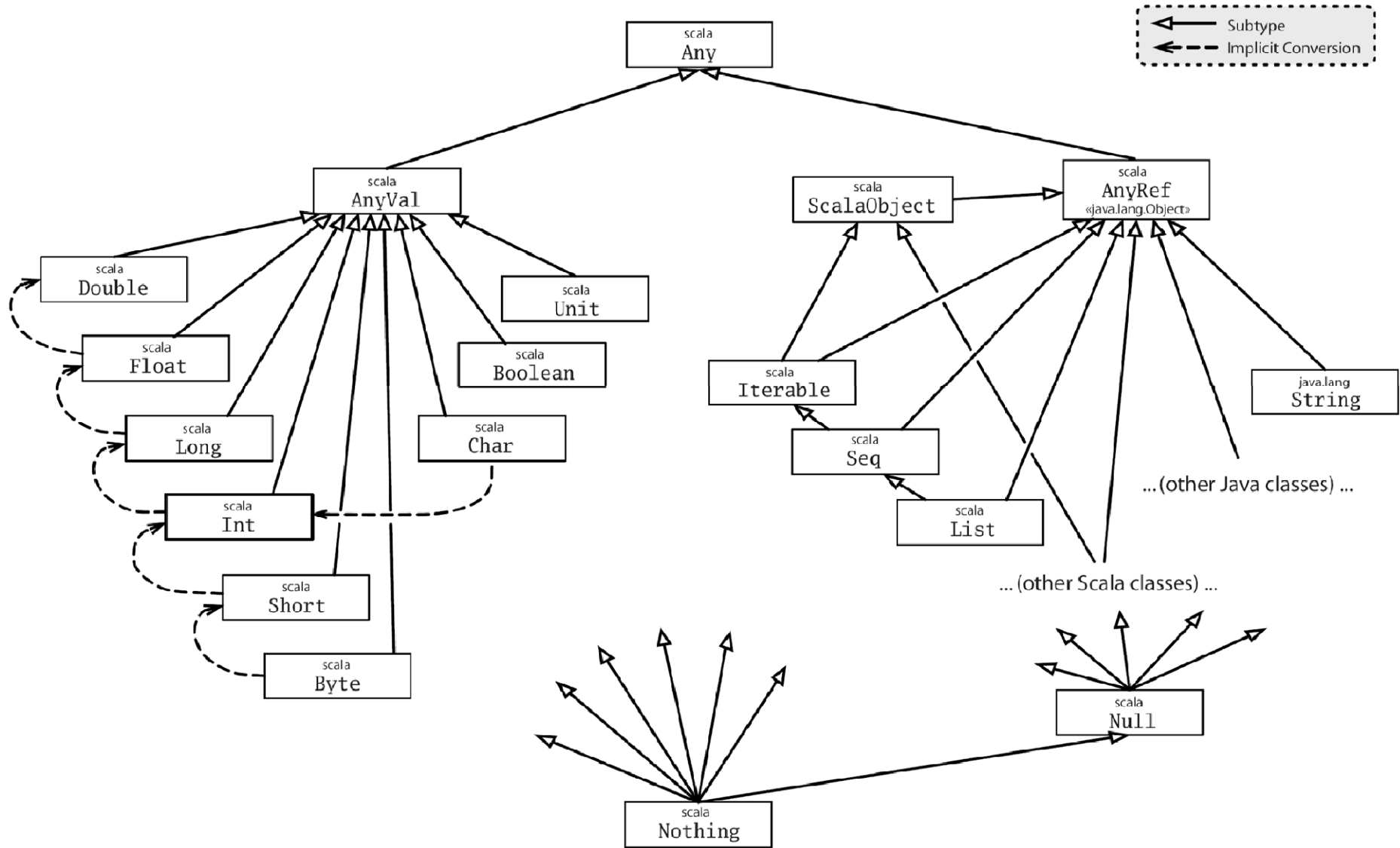
- Može se pozvati bilo koji konstruktor rod. klase
- Sprečavanje izvođenja odnosno nadjačavanja
 - modifikator **final**, kao u Javi
 - ispred **class** za sprečavanje izvođenja
 - ispred člana čije nadjačavanje treba sprečiti (atribut ili metoda)

```
final class Cat(val name: String) { val dangerous = false  }
```

ili

```
class Cat(val name: String) { final val dangerous = false  }
```

Hijerarhija klasa

Hijerarhija klasa

- U korenu hijerarhije je klasa Any

```
final def ==(that: Any): Boolean
final def !=(that: Any): Boolean
def equals(that: Any): Boolean
def ##: Int
def hashCode: Int
def toString: String
```

Hijerarhija klasa

- Klasa AnyVal
 - Roditeljska klasa za svaku ugrađenu *vrednosnu klasu*
 - a) Byte, Short, Char, Int, Long, Float, Double, Boolean (1:1 Java)
 - radi se automatski box-ing u odgovarajući tip – pr. `java.lang.Integer`
 - b) Unit (~ void u Javi)
 - rezultat dodele vrednosti, kao i nekih kontrolnih struktura (while, ...)
- Ne mogu se praviti instance (a) pomoću `new tip`
 - zato što su sve klase deklarirane kao `abstract final`
- Postoji jedna instanca (b), označava se `()`

```
scala> def greet() { println("hi") }      a = if (true) 1 else false
greet: ()Unit                               Kog tipa je a?
scala> greet() == ()
hi
res0: Boolean = true
```

Hijerarhija klasa

- Klasa AnyRef
 - Roditeljska klasa za sve referentne tipove
 - Java → `java.lang.Object`
 - .NET → `system.Object`

Hijerarhija klasa

- Klasa Null
 - tip `null` reference
 - potklasa svih referentnih tipova (svih koje nasleđuju `AnyRef`)
 - nije kompatibilna sa vrednosnim tipovima (`AnyVal`)
- Klasa Nothing
 - na dnu hijerarhije Scala klasa
 - ne postoje objekti ovog tipa
 - specifični slučajevi upotrebe (izuzetak, tip elementa prazne kolek.)

- `scala.Predef`

```
def error(message: String): Nothing =  
  throw new RuntimeException(message)
```

```
def divide(x: Int, y: Int): Int =  
  if (y != 0) x / y  
  else error("Deljenje nulom")
```


Uvoz tipova

- Automatski:
 - sve iz paketa `scala`
 - sve iz paketa `java.lang`
 - svi članovi objekta `scala.Predef`
- Sintaksa:
 - `import paket.tip`
 - `import paket.{tip1, tip2, ...}`
 - `import paket._`

Jednakost objekata

- detaljnije u poglavlju 30 -

- Razlikuje se u odnosu na pristup jezika Java
 - Smisao operatora == je "prirodna" jednakost
 - za vrednosne tipove, to je jednakost vrednosti
 - za referentne tipove, to je jednakost sadržaja (equals u Javi)
 - Za referentne tipove postoji metoda eq, koja odgovara == u Javi
 - ne koristi se mnogo, jer služi samo kada je od interesa identitet objekta
 - Veza između operatora == i equals u jeziku Scala
 - nije moguće nadjačati == (finalna metoda u klasi Any)
 - op == poziva metodu equals
 - metoda equals može se nadjačati
 - za ref. tip. podrazumevano equals: poredi reference (kao u Javi)
 - dakle, podrazumevano == i equals ponašaju se kao eq
- ```
final def == (that: Any): Boolean = // principijelno
 if (null eq this) {null eq that} else {this equals that}
```

# Jednakost objekata

primer razlike Java ↔ Scala

- Java

```
boolean isEqual(Integer x, Integer y) {
 return x == y;
}
System.out.println(isEqual(421, 421)); // false
```

- Scala – uzima u obzir tip stvarnih argumenata

```
scala> def isEqual(x: Int, y: Int) = x == y
isEqual: (Int,Int)Boolean
scala> isEqual(421, 421)
res10: Boolean = true
scala> def isEqual(x: Any, y: Any) = x == y
isEqual: (Any,Any)Boolean
scala> isEqual(421, 421)
res11: Boolean = true
```

Jednakost objekata

- detaljnije u poglavlju 30 -

- U klasi `Any` definisana je metoda `hashCode`
- Ugovor ove metode zahteva da
  - ako `equals` nad dva objekta vraća `true`
  - onda i `hashCode` mora vratiti isti celobrojni rezultat
- Dakle, `equals` i `hashCode` se zajedno nadjačavaju
- Ova stavka ugovora je bitna zbog kolekcija čiji rad se zasniva na toj pretpostavci
- Voditi računa da se `equals` i `hashCode` ne određuju na osnovu promenljivih (atributa)
  - ako je potrebno poređenje objekata klasa koje imaju promenljive attribute, **bolje koristiti neko drugo ime**

Parametrizacija tipom

- Namena: poput generika u Javi (šablona C++)
  - reupotreba koda kada je algoritam isti
  - drugi vid polimorfizma
- Vršiti se brisanje (type erasure), kao u Javi

```
trait Crta[T]
class Klasa1[T]
class Klasa2[T](par1 : T, par2 : Klasa1[T]) extends Crta[T]
```

- Mogu se i metode parametrizovati:

```
def napravi[T](elem: T) = new Klasa3[T](elem)
napravi[Int](1) // napravi(1)
napravi[Boolean](true) // napravi(true)
```

Parametrizacija tipom

- Moguće je navesti gornje i donje granice za parametarske tipove
- gornja granica <:
- donja granica >:
- Primer:
  - `def assertAllPositive[S <: IntSet] (r: S) : S = ...`
S može biti svaki tip koji odgovara tipu IntSet
  - `[S >: NonEmpty]`
S može biti NonEmpty, IntSet, AnyRef i Any
  - `[S >: NonEmpty <: IntSet]`
bilo koji tip u intervalu NonEmpty i IntSet

Utvrdjivanje tipa i konverzija

- class Any
  - def isInstanceOf[T]: Boolean
  - def asInstanceOf[T]: T // ClassCastException
- Ipak, eksplicitno utvrđivanje tipa treba izbegavati

Konverzija tipa u cilju čitanja vrednosti

- Ponekad je dovoljno dohvatiti vrednost nekog podatka bez obzira na njegov tip
- Konverzija u cilju čitanja (*view bound*):
specificira da neki tip može biti "posmatran" kao neki drugi
- Koristi se oznaka <%
- Potrebna implicitna (automatska) konverzija između tipova
- implicitne funkcije to omogućavaju
  - one dozvoljavaju svoju primenu (apply)
kada to može dovesti do zadovoljenja tipova u izrazu

Konverzija tipa u cilju čitanja vrednosti

```
scala> implicit def strToInt(x: String) = x.toInt
strToInt: (x: String)Int
```

```
scala> "123"
res0: java.lang.String = 123
```

```
scala> val y: Int = "123"
y: Int = 123
```

```
scala> math.max("123", 111) res1: Int = 123
```

Konverzija tipa u cilju čitanja vrednosti

```
scala> class Container[A <% Int] { def addIt(x: A) = 123 + x }
defined class Container
```

Ovo znači da A mora biti moguće
"posmatrati" kao Int

```
scala> (new Container[String]).addIt("123")
res11: Int = 246
```

```
scala> (new Container[Int]).addIt(123)
res12: Int = 246
```

```
scala> (new Container[Float]).addIt(123.2F)
<console>:8: error: could not find implicit value for evidence
parameter of type
(Float) => Int (new Container[Float]).addIt(123.2)
```

Crte (traits)

- Nasleđuje se samo jedna klasa
  - kao u Javi
  - izbegavanje "dijamantske strukture"
- trait – liči na interfejs u Javi ...
  - klasa može da nasledi više crta
- ... ali trait
  - može da sadrži polja
  - može da sadrži implementacije metoda

```
trait Planar {
 def height : Int
 def width : Int
 def surface = height*width
}
```

```
class Square extends Shape
 with Planar
 with Movable
 ...
```

Funkcijske vrednosti su objekti

- Tip funkcije $A \Rightarrow B$ je zapravo skraćeni način pisanja `scala.Function1[A, B]`
- ```
trait Function1[T1, R] {
  def apply(v1 : T1) : R
  def compose[A](g: A => T1): A => R
  def andThen[A](g: R => A): T1 => A
}
```
- Dakle: funkcije su objekti sa `apply` metodom
- Postoje crte `Function2`, `Function3`, ...
- Poziv funkcije je jednostavno poziv metode `apply`
- `f(a, b)` je zapravo `f.apply(a,b)`

Funkcijske vrednosti su objekti

```
(x: Int) => x * x
```

```
{  
  class some_generic_name  
    extends Function1[Int, Int]  
  {  
    def apply(x: Int) = x * x  
  }  
  new some_generic_name  
}
```

- Sintaksa anonimne klase:

```
new Function1[Int, Int]  
  { def apply(x: Int) = x * x }
```

Definicija funkcije nije funkcijska vrednost

- Definicija metode: `def f(x: Int) : Boolean = ...`
nije funkcijska vrednost
- Ali, ako se `f` koristi tamo gde se očekuje tip `Function`,
automatski se konvertuje u funkcijsku vrednost
`(x: Int) => f(x)`
- Odnosno

```
new Function1[Int, Boolean] {  
  def apply(x: Int) = f(x)  
}
```